

14 december 2020

1 Samenvatting

De Vlaamse Commissie voor Wetenschappelijke Integriteit adviseert instellingen om de Europese Gedragscode voor wetenschappelijke integriteit (ALLEA, 2017) aan te nemen als leidend document op het vlak wetenschappelijke integriteit en acht het weinig wenselijk een nieuwe nationale of regionale gedragscode op te stellen. Deze zogenaamde "ALLEA-code" stroomlijnt de normen over gans Europa en is een belangrijk document in Horizon Europe.

2 Het kader: gedragscodes voor wetenschappelijke integriteit in België en Europa

Om de standaarden inzake wetenschappelijke integriteit duidelijk af te spreken, werden wereldwijd talloze *Codes of conduct* en andere richtlijnen voor onderzoekers opgesteld. Sommige definiëren wetenschapsfraude en ander wetenschappelijk wangedrag, andere zetten de principes van wetenschappelijk integer gedrag uit. De eerste wereldwijde consensus over integriteitsnormen werd bereikt op de tweede World Conference on Research Integrity in Singapore (2010): het [Singapore Statement on Research Integrity](#) (2010). Het [Montreal Statement](#) (2013) van de derde wereldconferentie is een aanvulling erop, met specifieke aanbevelingen in verband met grensoverschrijdende wetenschappelijke samenwerking. Onderstaande codes zijn de voornaamste in Vlaanderen gebruikte.

- De [European Code of Conduct for Research Integrity](#) (ALLEA, 2017) is wellicht de meest gebruikte code in Europa, een revisie van de [ALLEA-ESF-code van 2011](#). Sinds 2018 is deze vertaald in het Nederlands: [Europese gedragscode voor wetenschappelijke integriteit](#).
- De [Ethische code van het wetenschappelijk onderzoek in België](#) (2009) werd opgesteld door de vier Koninklijke Academiën van België en uitgegeven door Belspo (POD federaal wetenschapsbeleid). Deze beknopte code stelt zes principes voor als pijlers van wetenschappelijk integer gedrag: zorgvuldigheid, voorzichtigheid, betrouwbaarheid, verifieerbaarheid, onafhankelijkheid en onpartijdigheid.
- Sommige [onderzoeksinstellingen in Vlaanderen](#) hebben een eigen gedragscode, zoals universiteiten en het VIB.

3 Nationale/regionale codes of een Europese code?

Bij het opstellen van de ALLEA-code werd duidelijk dat niet één document alle gangbare normen en goede praktijken van alle Europese landen zou kunnen vatten. De ALLEA-code beschrijft een zo groot mogelijke doorsnede en is dan ook opgevat als “framework”-code die kan aangevuld worden in nationale gedragscodes. Niettemin is de ALLEA-code al voldoende verstrekkend en concreet om op zichzelf te staan als gedragscode. Sommige landen en onderzoeksinstellingen hebben dan ook de ALLEA-code aangenomen als ware het een nationale of institutionele gedragscode voor wetenschappelijke integriteit.

De VCWI heeft zich gebogen over de vraag of het wenselijk is de Belgische ethische code (Belspo, 2009), die eerder generiek van aard is en niet aangepast aan het open-science tijdperk, te herzien met een nieuwe Belgische (of Vlaamse) gedragscode voor wetenschappelijke integriteit. Ze is van oordeel dat het waardevoller is dat instellingen de ALLEA-code aannemen, in plaats van een nieuwe code, om de volgende redenen:

- De Europese gedragscode wordt over heel Europa erkend en heeft zo een belangrijke schaaltraaf. Wetenschappelijke integriteit kent geen grenzen. Idealiter wordt verwacht dat onderzoekers aan dezelfde normen voldoen, ongeacht in welk land ze onderzoek uitvoeren. Bij het beoordelen van mogelijke integriteitsinbreuken in een (Europese) internationale onderzoekssamenwerking, is het bijvoorbeeld gemakkelijk om op een gemeenschappelijk toetsingskader te kunnen terugvallen. Het creëren van een extra (nationale) gedragscode is niet het meest opportuun, omdat die extra verschillen zou introduceren in nationale normen.
- Het intensieve totstandkomings- en goedkeuringsproces van een nieuwe gedragscode zou veel tijd, inzet van academici en idealiter ook personeelsondersteuning vergen. Hoewel de oefening op zich waardevol zou zijn, zijn er belangrijkere werven (ook op het vlak van wetenschappelijke integriteit) om deze hulpmiddelen in te investeren.
- De herziening van de ALLEA(-ESF)-code kwam er naar aanleiding van een verzoek van de Europese Commissie aan de wetenschappelijke gemeenschap in Europa. In het Europese kaderprogramma *Horizon 2020* was het volgen van de ALLEA-code opgenomen in elk [Grant Agreement](#).¹ Met de overgang van *Horizon 2020* naar *Horizon Europe* heeft de ALLEA-code een meer bindend karakter gekregen. Vanaf *Horizon Europe* wordt ze opgenomen in de “[Horizon Europe Regulation](#)”.² Dat betekent dat de ALLEA-code nu een referentiedocument is in de regelgeving rond *Horizon Europe*, dus juridisch sterker dan een loutere verwijzing in het contract, zoals het geval is in *Horizon 2020*. De referentie naar de code in de modelcontracten van *Horizon Europe* ligt momenteel voor, naast specifieke vermeldingen van kwaliteit en reproduceerbaarheid van gegevens.
- Nieuw in de ALLEA-code is dat deze niet alleen wenselijk gedrag beschrijft van onderzoekers (senior onderzoekers, auteurs, reviewers enzovoort), maar ook van onderzoeksinstellingen en -

¹ “In addition, the beneficiaries must respect the fundamental principle of research integrity – as set out in the European Code of Conduct for Research Integrity. This implies compliance with the following fundamental principles [...] and means that beneficiaries must ensure that persons carrying out research tasks follow the good research practices and refrain from the research integrity violations described in this Code.”

² “Article 15 [...] Entities participating in the action shall provide [...] a confirmation that the activities will comply with the European Code of Conduct for Research Integrity published by All European Academies [...]”

organisaties.³ Hun verantwoordelijkheden worden in de Nederlandse gedragscode samengezet in een hoofdstuk “zorgplichten” (*duties of care*) en beslaan onder andere onderzoekscultuur, training en supervisie, databeheer en procedures (inclusief ethische commissies, vertrouwenspersonen en een commissie wetenschappelijke integriteit). Zo is de ALLEA-code niet alleen een individuele gedragscode, maar ook een richtinggevend houvast voor het wetenschappelijke-integriteitsbeleid van instellingen.

De VCWI verschilt in dit advies dus van bijvoorbeeld het gekozen pad in Nederland. Daar vestigt de [Nederlandse gedragscode wetenschappelijke integriteit](#) (2018) de normen voor goede wetenschapsbeoefening. Ze is erkend door alle universiteiten, universitaire medische centra en hogescholen en dient als kaderdocument bij het onderzoek naar mogelijke inbreuken in Nederland. Met dit advies wil de VCWI, in tegenstelling tot bijvoorbeeld onze noorderburen, het belang onderstrepen van een Europese gedragscode en een breed gedragen, geharmoniseerd Europees wetenschappelijke-integriteitsbeleid.

4 Advies van de VCWI

Verschillende onderzoeksinstellingen hebben de Europese gedragscode voor wetenschappelijke integriteit al formeel aangenomen of onderschreven. De VCWI adviseert concreet ...

- ... dat onderzoeksinstellingen de ALLEA-code aannemen en publiek uitkomen voor hun ondertekening ervan.
- ... dat instellingen er actief naar streven dat elke wetenschapper en onderzoeksbeleidsmedewerker dit document heeft gelezen, met bijzondere aandacht voor nieuwe onderzoekers (startende doctorandi, nieuw aangeworven ZAP), ombudspersonen en beleidsmakers. Het ondertekenen van de gedragscode kan een onderdeel zijn van contracten voor onderzoekers, bijvoorbeeld als deel van hun arbeidsreglement.
- ... dat het instellingsbrede onderzoeksbeleid (bijvoorbeeld de onderzoeksraad in universiteiten) de ALLEA-code als leidend document hanteert. Nieuwe beleidsmaatregelen kunnen erdoor geïnspireerd en eraan afgetoetst worden.⁴
- ... dat instellingen structureel en transparant communiceren en in training voorzien (in het bijzonder voor junior en nieuw aangetrokken onderzoekers) over het gepaste gedrag dat van onderzoekers wordt verwacht, middels de ALLEA-code – in dergelijke communicatie staat wetenschappelijke integriteit naast andere verwachtingen op ethisch en juridisch vlak.
- ... dat commissies wetenschappelijke integriteit de ALLEA-code als voornaamste toetsingskader hanteren bij het beoordelen van vermeende inbreuken op de wetenschappelijke integriteit.⁵

³ Binnen het Europees SOPs4RI project werd er een toolbox uitgewerkt voor instellingen om hun beleid met betrekking tot wetenschappelijke integriteit verder vorm te geven. Deze toolbox (9 topics) werd recent beschreven in een [publicatie in Nature](#).

⁴ Het hoofdstuk “Zorgplichten” uit de Nederlandse gedragscode is daartoe een inspirerende checklist.

⁵ Ook de Nederlandse gedragscode kan hiertoe een waardevol instrument zijn, omdat het in lijn is met de ALLEA-code en bovendien twaalf wegingscriteria formuleert die CWI's kunnen helpen om de ernst in te schatten en instellingsbesturen toelaten om proportionele maatregelen te bepalen.

- ... dat onderzoeksfinciers zoals FWO, VLAIO en stichtingen in hun beursovereenkomsten vereisen dat de gastinstelling de ALLEA-code volgt, of dat de onderzoekers die door hun financiering worden tewerkgesteld, de ALLEA-code hebben gelezen en voor aanvaarding onderschreven.
- ... dat instellingen hun ervaringen (zowel goede praktijken als drempels) met elkaar delen op het vlak van de ALLEA-code, waaronder het in de praktijk proberen brengen van bovenstaande aanbevelingen. De VCWI is bereid hiervoor een kader te voorzien, bijvoorbeeld in de traditie van de VCWI-ontmoetingsdagen.

De VCWI overschouwt wetenschappelijke integriteit in Vlaanderen. Dit orgaan van negen hoogleraren heeft een tweeledige adviesfunctie: algemene adviezen (zoals deze) en tweede adviezen op klachtendossiers die eerder door de CWI van een instelling zijn behandeld. Anno 2020 erkennen 20 instellingen de adviesbevoegdheid van de VCWI. De VCWI is lid van ENRIO, het European Network of Research Integrity Offices.

Vlaamse Commissie voor Wetenschappelijke integriteit
Paleis der Academiën, Hertogsstraat 1, 1000 Brussel
www.vcwi.be | +32 (0) 2 550 23 31 | secretaris@vcwi.be